

אל תקרי הליכות אלא הלכות

תשובות מגליון קודם

ג. מי שנמצא באמצע 'פסוקי דזמרה' ועדיין לא קרא קריאת שמע, וזמנה אליבא המגן אברהם עומד לעבור לו, האם יש לו להפסיק ולקרוא קריאת שמע, או יש לו לסמוך על זמנה אליבא הגר"א? יפסיק ויקרא קריאת שמע אפילו אם עומד לעבור לו וזמנה רק אליבא המגן אברהם. (משמע ממשנ"ב סי' נא ס"ק י, שו"ת יבי"א ח"ה או"ח סי' ו, והוסף: "ומיהו אם יש עדיין שהות קצת, באופן שאם ידלג מן הזמירות ויאמר אחר 'ברוך שאמר' תהילה לדוד וישתבח, ובין ישתבח ליוצר יוכל לקוראה בעונתה לכולי עלמא, ודאי שהכי עדיף טפ"ל. וכן כתב ילקו"י שלקמן]. ילקו"י סי' נא אות לה, הלכה ברורה שם אות כא).

ד. האם מי שנמצא באמצע ברכת 'ברוך שאמר' לאחר ברוך אתה ה'... שבאמצע 'ברוך שאמר', עונה עם הציבור אמן על קדיש?

י"א שלא יענה. (כה"ח [פלאג'י] סי' יח אות ה).

וי"א שיענה רק חמישה אונים ראשונים, (דהיינו עד אמן של 'דאמירן בעלמא'). אבל אונים שאחר התקבל, יהא שלמא, על ישראל, ועושה שלום לא יענה. (מג"א סי' נא ס"ק ג [והביאם שו"ע הרב שם אות ה ופמ"ג א"א שם אות ג], אמרי דוד [פדר] שם, טהרת המים בשו"ת טהרה מערכת ה אות יט דף נד סוף ע"ב, שלמי צבור דף סז ע"ב [והביאם קשר גודל סי' ז אות ל וזכור לאברהם בתרא ח"ג אות ב דף ה ע"ב אות כט], בא"ח שנה א' ויגש אות ט [וע"ש שכתב ששאר אונים של הקדיש יהרהר בליבו. ועוד כתב שם שיענה אמן יהא שמייה רבה עד בעלמא, כה"ח [סופר] סי' נא אות יא, בית עובד ברוך שאמר אות י, הלי"ע ח"א ויגש אות ג [ע"ש שכתב שיענה אמן יהא שמייה רבה רק עד יתברך ותו לו, וכן כתבו ילקו"י והלכה ברורה שלקמן]. ילקו"י שם אות ב, הלכה ברורה שם אות יב.) [צידין שחלק מהפוסקים הג"ל לא חילקו בין חמישה אונים ראשונים של הקדיש ליתר האונים].

הלכה: יענה רק חמישה אונים ראשונים של הקדיש, ואמן יהא שמייה רבה יאמר רק עד לעלם ולעלמי עלמא יתברך ותו לא.

ה. האם מי שנמצא באמצע 'פסוקי דזמרה' עונה עם הציבור 'קדושת יוצר' ו'קדושת ובה לציון'?

אינו עונה, שכן אינם בגדר קדושה לענין זה. (שו"ת פני יצחק [אבולעפייא] ח"ה דף קס ע"ד, שם דף קס ע"ד [ע"ש שהביא תשובות שניים מחכמי ארם צובה שפסקו להתיר לענות 'קדושת יוצר' ו'קדושת ובה לציון' ב'פסוקי דזמרה', והוא דחה דבריהם ופסק להחמיר]. תשובת הגר"י טראב הובא שם דף קס ע"ב, שו"ת עולת איש או"ח סי' ג, שו"ת שרי רחמים [פראנק] ח"ב או"ח סי' אבג, ילקו"י שם אות ח. ועי' הלכה ברורה ח"ד שו"ת אורצות יוסף שבסוף הספר סי' ד עמ' יט, שתלה דין זה במחלוקת הפוסקים בשאלה האם 'קדושת יוצר' ו'קדושת ובה לציון' נחשבים לדבר שבקדושה או לא. וכתב שכיון שקיימא לן שהם אינם נחשבים לדבר שבקדושה, אין ליתר להפסיק באמצע 'פסוקי דזמרה' לאומרם עם הציבור).

ו. מי שהוצרך לנקיבו באמצע 'פסוקי דזמרה', כיצד יש לו לנהוג לגבי ברכת 'אשר יצר'?

יברך את ברכת 'אשר יצר' בין מזמור למזמור. (דעת הגר"י שאבאבו [הובא בשו"ת גינת ורדים או"ח כלל א סי' נא. וע"ש שכתב שגם יצא לצרכיו בין מזמור למזמור]. גינת ורדים שם [הביאו הלכה קשר גודל שם אות לג ושלמי ציבור דף סז ע"ב]. בית"ל סי' נג סעי' ג ד"ה אין לברך, ילקו"י שם אות מג [וכך לשונו שם: "ואם הוא חושש שמא ישכח מלברך 'אשר יצר' אם יניח ברכה זו לברך אותה לפני ברכת יוצר, יש לו לברך 'אשר יצר' מיד (היינו בין מזמור למזמור)"]. הלכה ברורה סי' נא אות כג.) ואם אירע הדבר כשסיים 'פסוקי דזמרה' קודם שאמר 'ישתבח', ימתין מלברך את ברכת 'אשר יצר' עד אחר שיאמר 'ישתבח'. (שו"ת קרבן אשה או"ח סי' ב, הלכה ברורה שם).

ז. האם מי שנמצא באמצע 'פסוקי דזמרה' רשאי להפסיק כדי לקרוא בתורה לציבור, כשאין שם אחר הידוע לקרוא בתורה בטעמיה ודקדוקיה אלא הוא?

רשאי להפסיק, שכן אין צד כבוד הציבור להמתין לו עד שיסיים 'פסוקי דזמרה', ונחשב הדבר כ'משיב מפני הכבוד' ששפיר מותר להפסיק אפילו באמצע הפרק בקריאת שמע וברכותיה, וכל שכן ב'פסוקי דזמרה'. וגם יש כאן ענין כבוד הספר תורה. (שו"ת תשורת ש"ח ח"א סי' קכה, ילקו"י שם אות יז, הלכה ברורה שם אות כט).

א. כפיר סיכם עם אביעד לקנות את רכבו תמורתו 3,000 ש"י, והנה טרם ביצעו העברת בעלות ביניהם, וטרם כפיר שילם את דמי הרכב, אביעד מסר לו את מפתחות הרכב וכפיר נסע לכיוון ביתו. במהלך הנסיעה התקלקל המנוע והרכב נתקע. אביעד טוען שכבר זכה כפיר ברכב, וברשותו התקלקל המנוע, ולכן עליו לשלם לו את כל דמי הרכב. כפיר טוען שמאחר שטרם ביצעו העברת בעלות ביניהם, וטרם הוא שילם את דמי הרכב, אם כן הרכב התקלקל ברשות המוכר אביעד, ולכן המכירה בטלה. ועוד כפיר טוען שלא יתכן שהרכב יתקלקל בפרק זמן כה קצר, ומסתבר שהקלקול התחל לפני כן. עם מי הדין?

ובכן יש לדון האם כפיר זכה ברכב על ידי קניין מסויים. שהנה קניין סודר הוא לא עשה, וגם קניין כסף (שיחשב קנין סיטומתא) לא היה כאן. והן אמת שהייתה כאן מסירת מפתחות, אולם היא אינה נחשבת לקניין, [כמבואר בשו"ע (ח"מ סי' קצב סעי' ב) שמסירת מפתח נחשבת לאמירת לך חזק וקנה, ולא קניין עצמון]. אך יש לדון האם מה שכפיר נהג ברכב נחשב לקניין משיכה, ואומנם משיכה ברשות הרבים אינה מועלת אלא אם כן כפיר החנה את הרכב בצידי רשות הרבים, שאז נחשב לקניין משיכה ברשות הרבים, אבל לא כפיר לא החנה את הרכב ונסע ברשות הרבים, לכאורה אין כאן קניין משיכה. אלא שעדיין יש לומר שדוקא כלים שאין דרך למשוך אותם ברשות הרבים, לא מועיל לגביהם קניין משיכה ברשות הרבים, אבל רכב שכן הוא הדרך, יש לומר שמועיל לגבי קניין משיכה. [שהנה מבואר בשו"ע (שם סי' קצו סעי' ה) שהרכב על בהמה ברשות הרבים קנה אותה במשיכה, ונתבאר מה הסתפק בכוונת השו"ע. האם איירי דוקא כשהכניסה לסמטה, או אפילו ברשות הרבים קנה בצירוף קניין מסירה. אך הבית מאיר הוכיח מהראשונים שמועלת רכיבת בהמה ברשות הרבים מפני שכן הדרך, ולפי זה הוא הדין ברכב. וכן פסק הגר"ש זעפרני בספר שמרו משפט (ח"ב עמ' פב). וראה עוד מה שכתבנו בזכור לאברהם חלק יג בענין זה]. ועוד יש להוסיף שהרי ישנו קניין ארבע אמות כמבואר בשו"ע (שם סי' רמג סעי' כב. ובסי' ר סעי' א), וכיון שהרכב היה חונה ברשות הרבים ואביעד מסר את המפתחות לכפיר, כאילו אמר לו לך תוכה ברכב, וכפיר זכה ברכב בקניין חצר, שחז"ל הקנו לאדם ד' אמות ברשות הרבים. ואף שטרם עשו העברת בעלות אין זה מעכב את הקניין, [כמבואר בחזו"א (ח"מ ליקוטים סי' טז) ובשמרו משפט (שם)]. ובנוגע לחשש שאולי הקלקול התחיל לפני הקניין - כל שיש ספק בדבר, תולין לומר שהייתה ודאי מכירה והקלקול נולד ברשות הקונה (שו"ע שם סי' רכז סעי' ב). ואם כן לסיכום כפיר מחוייב לשלם את כל דמי הרכב לאביעד. (מהרה"ג אפרים כהן נמאש שליט"א, אב"ד זכור לאברהם ביתר עילית).

ב. ניר נקלע לאזור צפון תל אביב, והנה הוא הבחין בחלון ראווה של חנות מעילים יוקרתית, במעיל צמר נאה בדיוק כפי מה שהוא חיפש. ניר ניכנס לחנות המעילים, מיד את המעיל, ושילם עבורו טבין ותיקליו. כשניר הגיע לירושלים הוא מסר את המעיל למעבדת שעטנז, וכעבור יומיים הודיעו לו שהמעיל שלו אינו מעיל צמר אלא מעיל צמר ופשתים. ניר פנה למוכר התל אביבי וביקש לקבל את כספו בחזרה, המוכר שעדיין רחוק משמירת תורה ומצוות הגיב: "אני מוכר כאן שנים רבות מעילים, ומעולם לא שמעתי תלונות על שעטנז, אם רצית מעיל נקי משעטנז, היה לך לקנות בירושלים או בבני ברק, ומדוע באת לקנות במקום שכלל לא מקפידים על איסור שעטנז (רח"ל). מה הדין?"

ובכן המוכר חפץ לחבריו ונמצא שהוא חפץ של איסור, הרי זה מקח טעות כמבואר בשו"ע (ח"מ סי' רלב סעי' יא). אך מאידך ידוע הכלל בבטול מקח שכתב השו"ע בשם הרמב"ם (ח"מ סי' רלב סעי' י): "כל שהסכימו עליו בני המדינה שהוא מום ומחזירין בו המקח, מחזירין. וכל שהסכימו עליו שאינו מום, אין מחזירין עליו אלא אם כן פירש, שכל הנושא ונותן סתם על מנהג המדינה הוא סומך". דהיינו כל המומים נקבעים לפי המקום והזמן. והנה לבושתנו ותרפתנו הציבור שאינם שומרים תורה ומצוות נושאים ונותנים בבגדי שעטנז, ובאותו המקום בו ממוקמת חנות המעילים, המציאות היא שמעיל עם שעטנז אינו נחשב כלל למום, ואם כן היה מקום לומר שכל ניר היה להתנות עם המוכר שהוא קונה את המעיל על דעת שאין בו שעטנז, ומשלא עשה כן לא ניתן לבטל את המקח.

אולם אחרי העיון נראה שלמעשה מה שמכר בעל החנות לניר הוא דבר שאין לו ערך כלל, וכחול ואבנים יחשב ואולי אף גרוע מזה, כי שעטנז הוא חפץ מסוכן. [יעיין ב'ריקנטי' (ויקרא יט, ט) שכתב: פירוש מילת שעטנז מציאת לחכמי הקבלה שפירשו: שיש שטן אחד ממונה על מי שלובש שעטנז ויכול להזיקו, וזה נרמז באותיות שעטנז - שטן עז, ועל כן רשום בספר התורה שעטנז ג"ץ סימן התנין, כדי להורות שהמתעסק בתורה ניצול מהמקטרג הזה שהוא מלאך המזיק, שהוא שטן ע"ז ג"ץ צור גדול לאדם]. והרי עם מעיל שעטנז אין לניר מה לעשות כלל, ואפילו למוכרו לגוי אסור לו. [שכן גזרו חז"ל שאף לגוי אין למוכרו שמה יחזור הגוי וימכרונו ליהודי. (יעיין שו"ע י"ד סי' שא סעי' ח)]. והרי זה כאילו מכר לו המוכר דבר האסור בהנאה כבשר וחלב, כך שאין למקח כזה כלל שם של מקח. ולכן לסיכום נראה שהמוכר צריך להשיב לניר את מלוא כספו. (ופירו מתוך בראשית עמ' 107, מהרה"ג זילברשטיין שליט"א).

אל תקרי הליכות אלא הלכות

שאלות

(תשובות יינתנו בגליון הבא)

א. שלום הינו תושב ביתר עילית. והנה באחד הימים נשרפה דירתו רח"ל, ועל כן הוא סיכם עם דוד הקבלן שישפץ לו את דירתו, ויחזירה לקדמותה תמורת 260,000 ש'. לקראת סוף השיפוץ שלום ביקש מזדוד הקבלן חשבונית על הסכום הנ"ל, בכדי לקבל החזר מהחברה הביטוח. דוד הקבלן ביקש משלום תשלום נוסף עבור המע"מ, ונימק את בקשתו שהמחיר שהוא נקב בו אינו כולל מע"מ. לעומתו שלום טען שהמחיר שהוא נקב היה כולל את כל השיפוץ "עד המפתח" ללא כל תוספת תשלום. עם מי הדין?

ב. אהרון השקיע כמה מיליוני דולרים יחד עם מספר בעלי הון, בבניית פרויקט גדול של מאות דירות בעיר תל אביב. אהרון הדגיש בחוזה בין השותפים שהחברה לא תחלל שבת, לא בבנייה ולא במכירה. והנה תנאי זה התקיים, אלא שלאזנו של אהרון התגנבה שמועה שהחברה מתכננת לערוך ימי תצוגה בשבתות רח"ל. אהרון טוען בפני שותפיו לפרויקט שהוא התנה בחוזה שחילולי שבת אינם באים בחשבון. לעומתו טוענים שותפיו שהתנאי היה רק לגבי בנייה ומכירה בשבתות ולא עריכת תצוגה. האם אהרון חייב לעזוב את השותפות?

ג. נשוי שמתארח אצל הוריו ביום טוב (והוא סמוך על שולחנם), ועתיד להדליק נרות שבת בחדרו הפרטי לכבוד שבת קודש, האם הוא צריך להניח עירובי תבשילין?

ד. האם נכון שהאישה תשמע את ברכת עירוב התבשילין והנוסח 'בהדין עירובא...' מפי בעלה?

ה. האם מי שאינו עתיד לאפות ביום טוב חייב להניח פת בעירובי תבשילין?

ו. האם מועיל להניח לעירובי תבשילין 'תבשיל אורי'?

ז. האם מועיל להניח לעירובי תבשילין ביצה קלופה?

כינור חידתי

שאלת השבוע:

בשבת חתן לאחר שחתן הבר מצוה עולה לתורה, האב מברך 'ברוך שפטרני מעונשו של זה'. היכן מצינו שהבן מברך 'ברוך שפטרני מעונשו של אבא'?

פתרון החידה מגליון קודם:

שאלה: אימתי מברכים ביום אחד 7 או 8 ברכות בנוסח שונה, שכולן מסתיימות באותן מילים?

תשובה: בשבת קודש, כל הברכות שלקמן מסתיימות ב'ברוך אתה ה' מקדש השבת':

(א) ברכת 'אתה קדשת.' (ב) ברכת 'מעין שבע.' (ג) ברכת ה'קידוש'. (ד) ברכת 'ישמח משה'. (ה) ברכה אחרונה של 'הפטרה'. (ו) ברכת 'תכנת שבת'. (ז) ברכת 'אתה אחד'. (ח) ברכת 'אשר נתן שבתות' (למי שישכח לומר 'רצה והחליצנו' בברכת המזון).

(מתוך גליון 'מים חיים').

משורשי המצוה על צד הפשט, לפי שכל עיקרן של ישראל אינו אלא התורה, ומפני התורה נבראו שמים וארץ וישראל, וכמו שכתוב (ירמיהו לג, כה): "אם לא בריתי יומם ולילה וגו'". והיא העיקר והסיבה שנגאלו ויצאו ממצרים כדי שיקבלו התורה בסיני ויקימוה, וכמו שאמר ה' למשה (שמות ג, יב): "וזה לך האות כי אנכי שלחתיך, בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה". ופרוש הפסוק כלומר, הוציאך אותם ממצרים יהיה לך אות שתעבדון את האלקים על ההר הזה, כלומר שתקבלו התורה שהיא העיקר הגדול שבשביל זה הם נגאלים, והיא תכלית הטובה שלהם. וענין גדול הוא להם, יותר מן החרות מעבדות, ולכן יעשה ה' למשה אות צאתם מעבדות לקבלת התורה, כי הטפל עושים אות לעולם אל העיקר. ומפני כן כי היא כל עיקרן של ישראל ובעבורה נגאלו ועלו לכל הגדולה שעלו אליה, נצטוונו למנות ממחרת יום טוב של פסח עד יום נתינת התורה, להראות בנפשנו החפץ הגדול אל היום הנכבד הנספך לליבנו, כעבד ישאף צל וימנה תמיד מתי יבוא העת הנספך אליו שיצא לחרות, כי המניין מראה לאדם כי כל ישעו וכל חפצו להגיע אל הזמן ההוא. וזהו שאנו מונין לעומר, כלומר כך וכך ימים עברו מן המניין, ואין אנו מונין כך וכך ימים יש לנו לזמן, כי כל זה מראה בנו הרצון החזק להגיע אל הזמן, ועל כן לא נרצה להזכיר בתחילת חשבוננו ריבוי הימים שיש לנו להגיע לקורבן שתי הלחם של עצרת. ואל יקשה עליך לומר, אם כן אחר שעברו רוב הימים של שבעה שבועות אלו, למה לא נזכיר מיעוט הימים הנשארים, לפי שאין לשנות מטבע החשבון באמצעו. והזמן ההוא. וזהו שאנו מונין לעומר, כלומר כך וכך ימים עברו מן המניין, ואין אנו מונין כך וכך ימים יש לנו לזמן, כי כל זה מראה בנו הרצון החזק להגיע אל הזמן, ועל כן לא נרצה להזכיר בתחילת חשבוננו ריבוי הימים שיש לנו להגיע לקורבן שתי הלחם של עצרת. ואל יקשה עליך לומר, אם כן אחר שעברו רוב הימים של שבעה שבועות אלו, למה לא נזכיר מיעוט הימים הנשארים, לפי שאין לשנות מטבע החשבון באמצעו. והזמן ההוא. וזהו שאנו מונין לעומר, כלומר כך וכך ימים עברו מן המניין, ואין אנו מונין כך וכך ימים יש לנו לזמן, כי כל זה מראה בנו הרצון החזק להגיע אל הזמן, ועל כן לא נרצה להזכיר בתחילת חשבוננו ריבוי הימים שיש לנו להגיע לקורבן שתי הלחם של עצרת.

מצוה שז בתרי"ג המצוות:

'מצוות קורבן מנחה חדשה מן החיטים ביום עצרת' משורשי המצוה כתבתי במצות העומר, י' שבסדר זה (מצוה שב, גליון קודם), מה שמספיק גם לשתי הלחם על צד הפשט. ועוד אומר לי ליבי בענין, כי מפני זה היתה המצוה בחיטים להיות המנחה בכיכרות של לחם, ובמנחת שעורים בקמח, לפי שהחיטים למאכל אדם, ועל כן ראוי להכינם בענין שהאדם נהנה וניזון מהם. וכל זה מן השורש אשר נטענו בתחילה (מצוה צה, גליון מס' 171) בענין הקורבן על צד הפשט, כי מתוך המעשה תתעורר מחשבת האדם אל הדברים, ועל כן כפי חשיבות הקורבן והכנתו הטובה, לב אדם מתעורר עליו יותר. (מתוך ספר החינוך)

